

Saddam ÇOKUR

Gaziantep Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Doktora Öğrencisi
Gaziantep/TÜRKİYE
saddamcokur@gmail.com

**AZAKÎ MEHMED EFENDİ'NİN
DERLEDİĞİ MECMUADA
DİYARBAKIRLI ŞAİRLERE AİT
YENİ ŞİİRLER**

NEW POEMS OF POETS FROM
DİYARBAKIR IN THE MAGAZINES
COMPILED BY AZAKÎ MEHMED EFENDİ

ÖZ

İçerdikleri bilgiler dolayısıyla mecmualar klasik Türk edebiyatında önemli bir yer tutar. Mecmualar derleyenin şiir zevkini gözler önüne seren ve dönemin kültür, eğitim, sanat gibi özelliklerini yansıtan birer tarihi vesika hüviyeti taşır. Mecmualar sayesinde çeşitli sebeplerle şairlerin divanına girmemiş yahut hala gün yüzüne çıkmamış şiirler ortaya çıkar. Bu çalışmada XVII. yüzyıl şairi olan Kıpçaklı Müftü Mehmet Azakî Efendi'nin derlemiş olduğu şiir mecmuasındaki Diyarbakırlı iki şair, Halife ve Vücûdî tanıtılıp, mecmuada yer alan şiirleri günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Mecmuada Halife'ye ait bir, Vücûdî'ye ait sekiz şiir mevcuttur. Çalışmaya konu olan şairlerin divanlarının olmaması ve tespit edilmiş şiirlerinin bulunmaması sebebiyle, mecmuada zikredilen şiirler önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, Mehmed Azakî Efendi, Halife, Vücûdî, Diyarbakır

ABSTRACT

Because of the information they contain, the magazines have an important place in classical Turkish literature. Magazines is a historical document that reflects the taste of poetry and reflects the culture, education and art features of the period. Thanks to magazines, poems that have not entered the divan of poets for various reasons or which have not yet come to light have emerged. In this study, two poets from Diyarbakir, Halife and Vücûdî, in the poem magazines compiled by Mufti Mehmet Azaki Efendi from Kipchak, who were the poets of the 17th century, were introduced and the poems in the magazines were transferred to today's Turkish. There are one poem belonging to Halife and eight poems belonging to Vücûdî. The poems mentioned in the magazines are important because of the absence of divan and the determined poems of the poets that are the subject of the study.

Keywords: Magazines, Mehmed Azakî Efendi, Halife, Vücûdî, Diyarbakir

Atıf@	Araştırma Makalesi Saddam Çokur. "Azakî Mehmed Efendi'nin Derlediği Mecmuada Diyarbakırlı Şairlere Ait Yeni Şiirler", <i>Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]</i> , Yıl 5, Sayı 11, Güz 2019, s. 255-271. Yükleme Tarihi: 16.09.2019 «» Kabul Tarihi: 29.10.2019 «» Yayınlanma Tarihi: 31.10.2019	 hikmet.620499
--------------	---	--

Giriş

Arapça cem’ (جمع) kökünden gelen “mecmu’a (مجموعہ)” kelimesini Şemseddin Sâmî “*toplanılıp biriktirilmiş ve tanzîm ve tertîb edilmiş şeyler hey’eti, eş’âr vesâir âsâr-ı müntahaba cem’ ve kayd ile hasıl olmuş risâle, ulûm ve fûnûn ve edebiyata müteallık mebâhisi câmi’ olarak neşr olunan risâle-i mevkûta*”(Samî, 2007: 1293), Devellioğlu ise “*toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap, dergi*”(2010 : 711)şeklinde ifade etmiştir.

Klasik Türk edebiyatında genellikle herhangi bir konu sınırlaması olmadan aynı ya da farklı dönemlerde yaşayan şair ve yazarlardan derlenen manzûm, mensûr veya manzûm-mensûr karışık eserlere mecmua adı verilir.

Mecmualara alınan manzum ve mensur metinlerin seçiminde, mecmua mürettibinin beğenisi önemlidir. Mecmua yazarı, kendi sanat zevki doğrultusunda beğendiği şairlerin şiirlerini ya da nâsirlerin nesirlerini mecmuasına alabilir. Mecmua olarak adlandırılmış ciltlerin kapsadığı metinler oldukça fazladır. “*Şiir parçaları, fetvalar, ilaç ya da yemek tarifleri, burçlar, kehanetler, fallar, önemli önemsiz olaylar.... Bunların ötesinde başka yerde bulamayabileceğimiz kısa şaka ve fıkra derlemeleri, kısa mesnevîler, kanunnâme parçaları, büyük eserlerden seçmeler*” (Kuru, 2012: 19) temize çekilip bir kapak içinde biriktirilmiştir. Bu durum, mecmualarda belli bir sınır olmadığının ve mecmuaların tamamen yazarının tasarrufunda bulunduğu göstergesidir.

1. Mecmuanın Muhtevası

Çalışmada faydalandığımız mecmua Tahran İslam Kütüphanesi’nde 15881 numarayla kayıtlıdır. 101 varaktan oluşan mecmua 710x240 mm (iç) boyutunda, sırtı bordo meşin, söz başları siyah olan mecmuanın yazı türü talik, satır sayısı ise 10’dur.

Mecmuadaki her sayfada şiirler iki sütun içine yazılmış, sütun dışında kalan yerler farklı çiçek tasvirleriyle bezenmiştir.

Mecmuanın son varağındaki tarih başlıklı şiirin altında kayıtlı bulunan H. 1040 tarihiyle mecmuanın M. 1630 yılında veya sonrasında istinsah edildiğini anlaşılmaktadır. Eserdeki bazı şiirlerin başlığında yazılan “Li-muharririhi” tabiri, mecmua mürettibinin kimliği hakkında bize bilgi vermektedir. *Mihri-bân olmaz Azâkî yâr-ı sengîn-dil bana/ Ger eser hicründe imdâd etmese efgânıma* (G12). Bu beyite göre mecmuanın mürettibi Müftü

Mehmed Azakî Efendi’dir. Azakî’ye ait yukarıdaki beyiti vermekle iktifa edeceğiz.

Mecmuadaki şiirlerin yazımında herhangi bir sıralama olmadığı gibi nazım şekilleri açısından da herhangi bir sıralama söz konusu değildir. Mecmuanın içerisinde 150 gazel, 15 kasîde, 3 müfret, 3 tahmîs, 2 kıt’a, 2 manzum, 1 muhammes, 1 rübâî, 1 terkîb-i bent, 1 tercî-i bent, 1 tarih olmak üzere on farklı nazım biçimi kullanılmış ve toplam 180 şiir verilmiştir. Mecmuada Fuzûlî, Adlî, Zâtî, Muhibbî, Bağdatlı Rûhî, Azakî, Vücûdî gibi 15, 16 ve 17. yüzyıllarda yaşamış, toplam 51 şair yer almaktadır.

İncelenen bu mecmuada Osmanlı kültür merkezlerinden biri olan Diyarbakır’da yaşamış Halîfe ve Vücûdî’ye ait şiirler yer almaktadır. Çalışmada bu şairler tanıtılmış ve mecmuada yer alan şiirleri günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

Şiir başlarında bulunan varak numaraları, şiirin mecmuada bulunan varak numaralarıdır ve şiirin başında bulunan başlık da mezkûr mecmuada bulunan başlıklardır. Şiirlerin tıkbıbasımı kaynakçadan sonra verilmiştir. Şiirlerin sonunda bulunan “M” mecmua, beytin yanında bulunan “G” gazel, numara ise yüksek lisans çalışmamızdaki gazel numarasıdır.

2. Halîfe

Türk edebiyatında incelenen tezkirelerde şu ana kadar tespit edilen Halîfe isimli/unvanlı on dört şair vardır. Mecmuanın yazılmış olduğu 1040/1630 tarihine kadar Halîfe isimli/unvanlı yedi şair yaşamıştır. Ancak bu şairlerden altısı Halîfe mahlasını kullanmamıştır. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS) nde tespit edilen mahlaslar şu şekildedir;¹ Bahşî Halîfe (Bahşî), Baltacı Halîfe (Behçetî), Fıstancıoğlu Halîfe (Cefâyî), Çelebi Halîfe (Cemal, Cemâlî), Mevlâna Hasan Halîfe (Cemîlî), Şaban Halîfe (Şa’bân), Hâlîfe (Halîfe). Görüldüğü üzere Halîfe mahlasını kullanan tek şair vardır.

Halîfe mahlasını kullanan bu şairin Alî Emîri ve Ahdî tezkirelerinde Diyarbakırlı olduğu nakledilmiştir. Mecmuada bulunan Halîfe mahlaslı şiirin, eldeki bilgilere göre Halîfe mahlasını kullanan tek şair olduğu için Diyarbakırlı Halîfe’ye ait olduğunu söylenebilir.

¹http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=arama_sonuc&detayli_arama=1&M_AD=halife

Tezkirelere göre Halife, Diyarbakır’da doğdu. Ahdî, aslen Tebriz’den göçmüş olduğunu (Solmaz, e-kitap: 142-143) belirtmesine karşın Alî Emîrî babasının Hasankeyfli olduğunu söyler (Kadıoğlu, e-kitap: 318). Öğrenimini tamamlayıp danişment oldu. Halep ve Şam’a giderek o bölgenin alimlerinin hizmetinde bulundu. Daha sonra İstanbul’a gelerek dönemin şairleriyle tanışma fırsatı buldu. Bir süre sonra Diyarbakır’a gelerek muallimlik yaptı. 980/1572 yılında Diyarbakır’da öldü.

Halife’nin bir divanının olup olmadığı bilinmemektedir. Ahdî, şairin Genceli Nizâmî gibi Hamse sahibi olduğunu ve Diyarbakır vilayeti için bir Şehrengiz yazdığını belirtir. Ancak bu eserler şimdilik elimizde değildir. Ahdî’nin, tezkiresinde verdiği örnek şiirin makta beyti şu şekildedir.

*Halife ol sehî-kâmet yine zülfün ‘âlem itmiş
Gelür dil kişverin almaga ‘abbâsî ‘âlemlerle*

Tezkirelerin verdiği bilgilere göre Halife Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler yazmıştır.

Agâh Sırrı Levend yazdığı “*Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Halife’nin Leylâ ve Mecnûn’u*” isimli makalesinde Halife’ye ait Leylâ ve Mecnûn isimli mesneviyi tanıtmıştır. Kendi kütüphanesinde olduğunu söylediği (Levend, 1952: 447-451) bu mesnevinin akıbeti meçhuldür.

Halife’nin bilinmeyen kimi şiir örnekleri, yakın dönemde bilim dünyasına tanıtılmıştır. Tanyıldız “*Kavâid-i Türkiyye*” başlıklı bir dilbilgisi kitabını tanıttığı bildirisinde (Tanyıldız, Yayınlanmamış Bildiri, 2018); eserde anlatılan dil ve imlâ kurallarına verilen şiir örnekleri arasında Halife’ye ait beyit örnekleri olduğunu da tespit etmiştir. Çalışmaya aldığımız söz konusu beyitler “*Kavâid-i Türkiyye*” adlı eserdeki şiir parçalarıdır. “*Acem’e Türkî Öğretmek: Farsça Yazılmış Bir Kavâ’id-i Türkiyye Kitabı Üzerine*” adlı bu bildiriye Tanyıldız, Halife’nin 7 farklı manzûme parçacıklarını bilim âlemine tanıtmıştır. Eserde verilen bu beyitleri de çalışmamıza dâhil ettik.

*Göster kaşuyı aç leb-i meygûnuyu ha dem
İstersen eger mescid ü meyhâne dağilsun*

*Virüp Türk-i siyeh-mestün gönül şehrinin yağmâya
Dir isen semt-i Îrâna elin Efrâsyâb açmış*

*Sinen bister memûn bâlîn lihâfî zülf-i pür-çînün
Özine fikr-i sermestüm ne rengîn raht-ı hâb açmış*

*Gözün devrinde müjgânun görüp gönlüm kuşu titrer
Nice tâb eylesün tîhû sitem çengin ukâb açmış*

*Ne gül ü lâle ne sünbül ne şakâyık ne semen
Anların adını dutmak mene çoh ârdur âr*

*Serve ser eğmedi gönlüm kadi mevzûn ister
Meye meyl itmedi hergiz leb-i meygûn ister*

*Ger diyem ârız-ı dildârıma benzer bu bahâr
Korharam bu sözümü işide kahr eyleye yâ*

3. Halîfe’nin Mecmuadaki Şiiri

(1)

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

- 1 Sünbülüñ yanınca ey meh çeşm dil-cûlar mıdur
Yâ gönül sihr itmek için ikki cādûlar mıdur
- 2 Zülfdür yâ haţţ-ı reyhân ‘ârızuñ devrindeki
Yoksa *ve’l-leyf*² âyetin şerhin kılan bular mıdur
- 3 Çâkerüñdür gird-i ruhsârında mesken eyleyen
Yâ kenâr-ı Ka‘ bede bir niçe Hindûlar mıdur
- 4 Mâh-ı nev mi yâ mukavves kaşlaruñ mihrâbıdur
Yâ gönüller kıblesi ya tâğ-ı ebrûlar mıdur
- 5 Ey Halîfe şi‘rdür yâ nazm yâ sihr-i helâl
Yâ cevâhirden düzilmiş ‘ıkd-ı lü’lü’ler midür

M 81b

4. Vücûdî

Yüksek lisans çalışmamızda sehven Larendeli olduğunu belirttiğimiz (Çokur, 2017: 33) Vücûdî’nin Diyarbakırlı olduğu anlaşılmıştır. Yaptığımız incelemeler sonucu Safâyî, Alî Emîrî ve İsmail Belîğ tezkirelerinde Diyarbakırlı Vücûdî’ye ait gösterilen *Nâ-dân yanında zerrece yoğ ise kadrımız/ ‘Ârif katında gün gibidür i’tibarımız, Her hûb-rûyı görse sever*

²Kur’ân-ı Kerim, 92/1

ihtiyârsız/ Derlerse ey dil elde degül ihtiyârımız beyitleri mezkûr mecmuada da Vücûdî’ye ait olarak gösterilmiştir. Bu veriler ışığında mecmuada geçen Vücûdî’nin Diyarbakırlı Vücûdî olduğu söylenebilir.

Tezkirelere göre Vücûdî’nin asıl ismi Ahmet’tir. Safâyî, İsmail Belîğ ve Ali Emîrî tezkirelerinde Vücûdî’nin Diyarbakırlı olduğu belirtilmiştir. Daha sonra İstanbul’a gelerek öğrenim görmüş ve mülâzım olmuştur. Mülâzemetinden sonra birçok yerde kadılık yapmıştır. 1069/1658-1659 tarihinde vefat etmiştir. (Güner, vd. 2003: 61, Çapan, 2005: 696).

Divanı olup olmadığına dair bilgiler yoktur. Tezkirelerde yukarıda zikrettiğimiz beytinin dışında şu beyitler kayıtlıdır:

*Gülşenün oldu bu hayâtına dal
Cümleten hep çiçek çıkardı nihâl* (Abdulkadiroğlu, 1999: 515)

*Bunca gündür ki ‘adem mülkini durmaz yoklar
Bulmadı zerrece ‘âlemde Vücûdî dehenün* (Abdulkadiroğlu, 1999: 516)

5. Vücûdî’nin Mecmuadaki Şiirleri

VÜCÛDÎ

(1)

Mefâ’ ilün mefâ’ ilün mefâ’ ilün mefâ’ ilün

- 1 Okısañ gülşen-i ma’ nide bülbül gibi ger vâ’ iz
Virürdüñ şevk ile ‘ işkuñ kitâbundan haber vâ’ iz
- 2 Dil-i virâñede genc-i muhabbet bulmağ isterseñ
Derüñünde gerekdür olmaya buğz u keder vâ’ iz
- 3 Bize huld u sağar efsânesin meclisde ‘ arz itme
Ki vaşl-ı hecr-i cānāñdur bize huld u sağar vâ’ iz
- 4 Dir isen kim zamāne halkına itmez sözüm te’şîr
Eger ‘ilmüñle ‘āmil olsañ eylerdi eşer vâ’ iz
- 5 Hüner ehlinde ğam eksük degüldür bezm-i ‘ âlemde
Olaydı ger ğamuñ olurdı sende bir hüner vâ’ iz
- 6 Nice şabr eylesin seng-i cefâ-yı ta’ n-ı ağıyāra
Ma’ ārif sebze-zārunda nihāl-i pür şemer vâ’ iz

- 7 Le‘ālī-i suhanla gūyiyā deryā-yı ‘irfānem
Hevā-yı ‘ışkıla her bir sözümdür bir güher vā‘ iz
- 8 Ya cām-ı dil-güşādur elde yā bir gonce-i ra‘nā
Hele vaşfuñda oldı gül gibi bu şı‘r-i ter vā‘ iz
- 9 Dem-ā-dem rüy-ı zerdiyle sirişkin ‘arz ider yāra
Şanursın gösterür gayra Vücūdī sīm u zer vā‘ iz
M 74b-75a

VELEHU

(2)

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1 Biz bülbül-i bāğ-ı ruḥ-ı ḥubān-ı cihānız
Biz nāzır-ı envār-ı gül-i gülşen-i cānız
- 2 Biz ki girerüz ḥalvete vü mescide gāhī
Biz meygedede cur‘a-keş-i pir-i muğānız
- 3 Feth itmedeyiz ‘uḳde-i eşkāl-i cihāmı
Miftāḥ-ı der-i genc-i me‘ānī vü beyānız
- 4 Geh mūr-şıfat ḥūr u ḥaḳīrüz göze ammā
Geh taḥt-ı ma‘ārifde Süleymān-ı zamānız
- 5 Biz kūşe-i ḥum-ḥāne-i vaḥdetde Vücūdī
Rindān-ı mey-āşām ile peymāne-keşānız
M 75a

VÜCŪDÎ

(3)

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 Göklere çıkdı nāle vü feryādımız bizüm³
İşitmedi felekde o meh dādımız bizüm
- 2 Mihr-i muḥabbet ile şenāsı o mehveşüñ
Olsa n’ola zamīme-i evrādımız bizüm

³Mecmuada kendisinden önceki şiir de aynı kafiye ve redif düzeninde olduğu ve aynı sayfaya kaydedildiği için; söz konusu şiirin aynı varakta önde yazılan şair Amrî’ye nazire olma olasılığı yüksektir.

- 3 Kayd itmeseydi defter-i ‘uşşāka nāmımız
Bî-diller içre bilmez idi adımız bizüm
- 4 Bāğ-ı cihānda itdük efendi hüner erzān
Bir dem açılmadı dil-i nāşādımız bizüm
- 5 Oldı Vücūdī tā ezeli künc-i ğamda çün
‘Işk āteşine yanmağa mu‘ tādımız bizüm⁴
M 83a

VÜCŪDÎ

(4)

Fa‘ ilātün fa‘ ilātün fa‘ ilātün fa‘ ilātün

- 1 Ola tār-ı ğamla beste yine bu dil-i şikeste
Yata künc-i firkatüñde nice bir şikeste-beste
- 2 N’ola mest-i cām-ı ‘ışkam gül ü sünbülün ğamıyla
Görülürsem işigünde yaka çāk ü ser-şikeste
- 3 Görinür açılsa yārın n’ola ger bahār-ı hüsni
Yine sünbül ü benefşe tabak içre deste deste
- 4 Ese ger nesim-i luḫfı açā ğonca-i ümīdi
Eşer ide feyz-i ma‘ nī dil ü tab‘ a cüste cüste
- 5 N’ola eylese Vücūdī bizi bāde-i muḫabbet
Seni neş’esi ile beste beni derd ile ḫaste
M 83b

VÜCŪDÎ

(5)

Mütefā‘ ilün fe’ülün mü’tefā‘ ilün fe’ülün

- 1 Bu ne kaç ne göz ğamze ne fenā bakış durur bu
Bu ne şivedür ne ‘işve ne ‘aceb reviş dürür bu
- 2 Yine şafḫa-i ruḫunda gören ol ḫaṭ ile cānı
Didi dest-i kudretile çekili naḫış durur bu
- 3 Baña naḫd-i cānı vir kim vireyüm metā‘-ı vaşlı
Diyüben ta‘ allül eyler ne alışveriş durur bu

⁴ Bu gazel 85b numaralı varakta tekrar etmektedir. Bu sebeple mükerrer olan gazeli çalışmaya almadık.

- 4 Dil-i nātüvānı yaqdı sīne dāğ nār-ı maḥbere
Bu ne dāğdur ne āteş bu nice yaqışdurur bu
- 5 Göricek o serv-ḳaddi şu gibi gönül Vücūdī
Aḳar ayağuna ṫuramaz ne belā aḳış durur bu
M 84b

(6)
Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

- 1 İçmişüz bezm-i muḥabbetde ṫolu peymāne hep
Anuñ için kūy-ı yāra gelmişüz mestāne hep
- 2 Dökülen eşk-i ğam-enduhisi ile dīdeden
Beñzedürler ey perī-peyker dūr-i ‘ummāna hep
- 3 Almadı bŷy-ı muḥabbet bu gül-i gül-zārdan
İtdügi feryādı oldu bŷlbulŷn yabana hep
- 4 Şol ḳadar ḳan aḳladum ‘ıḫḳuñ biyābānında kim
Döndi şaḫrālar ser-ā-ser lāle-i nu‘ māna hep
- 5 Bilinürdi rütbesi sözde Vücūdī herkesüñ
Ḳābil olsa varması mekteb-i ‘irfāna hep
M 86b

VÜCŪDĪ

(7)
Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün

- 1 Kimi dŷnyā ğamını yir kimi ‘uḳbā ğamını
Ben iki ‘āleme virmem hele ulyā ğamını
- 2 Dŷn ŷ gün āh ile zār ile geḫer evḳātı
Kimse bilmez ki nedür bu dil-i şeydā ğamını
- 3 Bŷlbul-āsā nedür ey dil yine bu nālişler
Var ise çekmedesüñ bir gül-i ra‘ nā ğamını
- 4 Şanma ey şŷḫ-ı cihān mevcı dŷrür pey-der-pey
Ḳāl-i dille saña bir bir der o deryā ğamını
- 5 Ğam-ı ğubār ile gönül olsa ne ğam-ālŷde
Ey Vücūdī giderür neş‘e-i şahbā ğamını
M 89b

VÜCÜDÎ

(8)

Mef’ülü fâ’ ilätü mefâ’ ilü fâ’ ilün

- 1 Şehr-i suhânde olsa n’ola iştihârimiz
Vaşf-ı ‘izâr-ı yâr iledür iftihârimiz
- 2 Bâğ-ı cihânda tohm-ı dıraht-ı me’ âniyiz
Nesr ile nazm oldu bizüm berg ü bârımız
- 3 Nâ-dân yanında zerrece yoğ ise kıdrimiz
‘ Ârif katında gün gibidür i’ tibârımız
- 4 Her hûb-rüyı görse sever ihtiyârsız
Dirlerse ey dil elde degül ihtiyârimiz
- 5 Mest-i mey-i şabûh olalı dil Vücûdiyâ
Halkı uyıtmaz oldu seher âh u zârımız
M 89b

Sonuç

Mecmualar, mürettibinin oluşturma gayesine göre içlerinde astronomi, tıp, kimya, tasavvuf gibi konularda bilgi içerirler. Bunların yanında, mecmualarda bilinen/bilinmeyen şairlerin yayımlanmış şiirlerinin dışında kayıtlara geçmemiş ya da divanlarda bulunmayan şiirlere de rastlamak mümkündür.

Mecmualarda bulunan ve divanları mevcut olmayan şairlerin şiirlerine dikkatli yaklaşmak gerekir. Eğer tezkirelerde verilen örnek beyitler çalışmaya konu olan gazellerin içerisinde yer almıyorsa, şiirlerin aynı mahlaslı başka bir şaire ait olma olasılığını da göz önünde bulundurmak gerekir. Mezkûr mecmuada yer alan Halîfe mahlaslı şaire de bu şekilde dikkat edilmelidir. Mecmuanın yazılmış olduğu 1630 yılına kadar tespit edilmiş Halîfe mahlaslı/ünvanlı yedi şair mevcuttur. Bu şairlerden altısı Halife mahlasını kullanmamıştır. Yapılan araştırmalar sonucu Halîfe mahlasını kullanan tek şairin Diyarbakırlı Halîfe olduğu görülmektedir. Bu sebeple mecmuada geçen Halife mahlaslı şairin Diyarbakırlı Halîfe olduğu söylenebilir.

Çalışmaya konu olan bir diğer şair de Diyarbakırlı Vücûdî’dir. Yukarıda verilen ve tezkirelerde yer alan beyitler vesilesiyle Diyarbakırlı

olduğu tespit edilen şairin, tezkirelerde bulunan mezkûr beyitleri, şairin hayatının anlatıldığı bölümde verilmiştir.

Çalışmada divanları bulunmayan Diyarbakırlı iki şairin tezkirelerde tespit edilen hayatları hakkında bilgiler verilmiş ve daha sonra mezkûr mecmuada bulunan şiirleri günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

Çalışmadan anlaşılacağı üzere incelenecek mecmualarla, bilinmeyen şiirlerin ortaya çıkacağı muhakkaktır. Yapılan çalışma sonucunda da Diyarbakırlı Halife’ye ait bir, Vücûdî’ye ait sekiz şiir bilim dünyasına kazandırılmıştır.

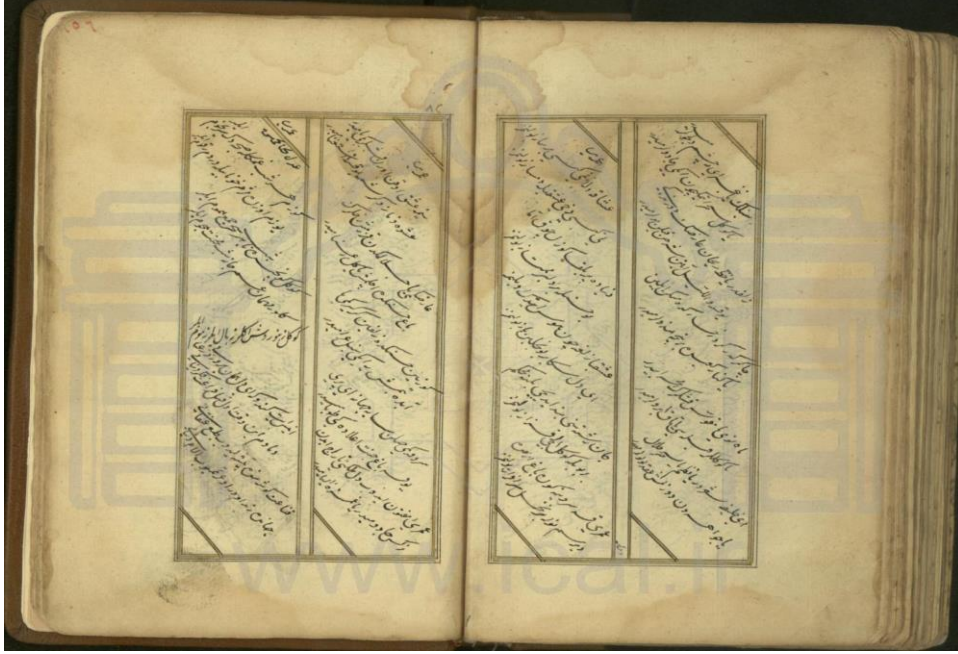
Kaynakça

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim. (1999), İsmail Belîğ Nuhbetü’l-Âsâr Li Zeyl-i Zübdeti’l-Eş’ar, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- AYDEMİR, Yaşar- KURNAZ, Cemal. (2013), “Mecmûalara Sorulması Gereken Sorular”, *Turkish Studies*, Güz, C8, s. 51-64.
- AYDEMİR, Yaşar. (2007), “Metin Neşrinde Mecmûaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, *Ankara Üniversitesi Türkojji Dergisi*, C2, s.123.
- CANIM, Rıdvan. (2000), Latîfî Tezkiretü’ş-Şu’ara ve Tabsiratü’n-Nüzema, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- ÇAPAN, Pervin. (2000), Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- ÇOKUR, Saddam. (2017), XVII. Yüzyıl Şâiri Azâkî’nin Derlediği Bir Şiir Mecmûası (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. (2010), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi, İstanbul.
- DOĞAN, Ahmet. (2005), Açıklamalı ve Örneklî Aruz Bilgisi, Akçağ Yayınları, Ankara.

- EKMEKÇİ, Güneş. (2008), XVI. Yüzyıl Diyarbakır Şairleri Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
- GIYNAŞ, Kamil Ali. (2011), “Şiir Mecmûaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliografyası”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S25, s.245-60.
- GÜNER, Galip, GÜNER, Nurhan. (2003), Ali Emirî Efendi Esâmî-i Şu’arâ-yı Amid, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara.
- GÜRBÜZ, Mehmet (2003), “Mecmûaların Kaynakları Üzerine”, *Turkish Studies*, Güz, C8, s.315-322.
- KADIOĞLU, İdris (e-kitap), Tezkire-i Şu’arâ-yı Âmid, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>
- KAPLAN, Yunus, (2014), Halîfe, Halife Çelebî, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1919>
- KILIÇ, Filiz. (2010), Meşâirü’ş-Şu’ara, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- KILIÇ, Atabey. (2012), Mecmûa Tasnifine Dair, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Haz.: Hatice Aynur, vd. Turkuaz Yayınları, İstanbul.
- KÖKSAL, M. Fatih. (2012), Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistemik Tasnif Projesi (MESTAP), Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Haz.: Hatice Aynur, vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul.
- KURNAZ, Cemal, ÇELTİK, Halil. (2013), “Şâirlerin Gözüyle Mecmûa”, *Turkish Studies*, Güz, C8, s.21-49.
- KURU, Selim S. (2012), Mecmûaların İçine Edebiyatın Dışına Doğru, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Haz.: Hatice Aynur, vd. Turkuaz Yayınları, İstanbul.
- LEVEND, Agâh Sırrı. (2014), Türk Edebiyatı Tarihi, Dergâh Yayınları, İstanbul.

- LEVEND, Agâh Sırrı. (1952), “Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Halîfe'nin Leylâ ve Mecnûn'u”, *Türk Dili Dergisi*, TDK Yayınları, C1, S8, s.447-51.
- SAMİ, Şemsettin. (2013), *Kamus-i Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- SOLMAZ, Süleyman (e-kitap), *Ahdî Gülşen-i Şuarâ*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10731.agmpdf.pdf?0>,
- TANYILDIZ, Ahmet. (2013), “Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında”, *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar, C5, S21, s. 224-239.
- TANYILDIZ, Ahmet. (2013), “Tahran’da Bulunan Bir Şiir Mecmûası ve Neşredilmemiş Bazı Şiirler”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi (Journal of Academic Literature)*, Yıl 1, Kış, S. 2, s. 39-87.
- TANYILDIZ, Ahmet (2018), “Acem’e Türki Öğretmek: Farsça Yazılmış Bir Kava‘id-i Türkiye Kitabı Üzerine” *Uluslararası Yunus Emre ve Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Gelişimi Sempozyumu*, Yayınlanmamış Bildiri, Kırşehir.
- ÜNVER, İsmail. (2008) “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies*, Güz, C3, s. 1-46.
- YAVUZ, Fikri, ÖZEN, İsmail. (1972), *Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, C I II III*, Meral Yayınevi, İstanbul.
- YILMAZ, Mehmet. (1992), *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözlük (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitapevi, İstanbul.

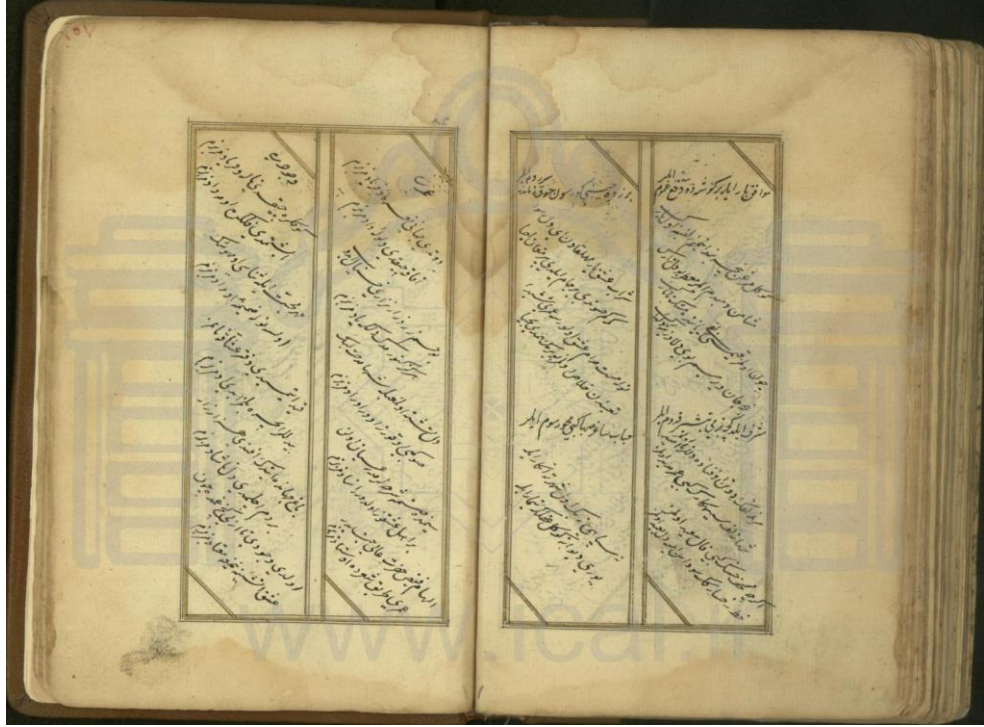
EKLER

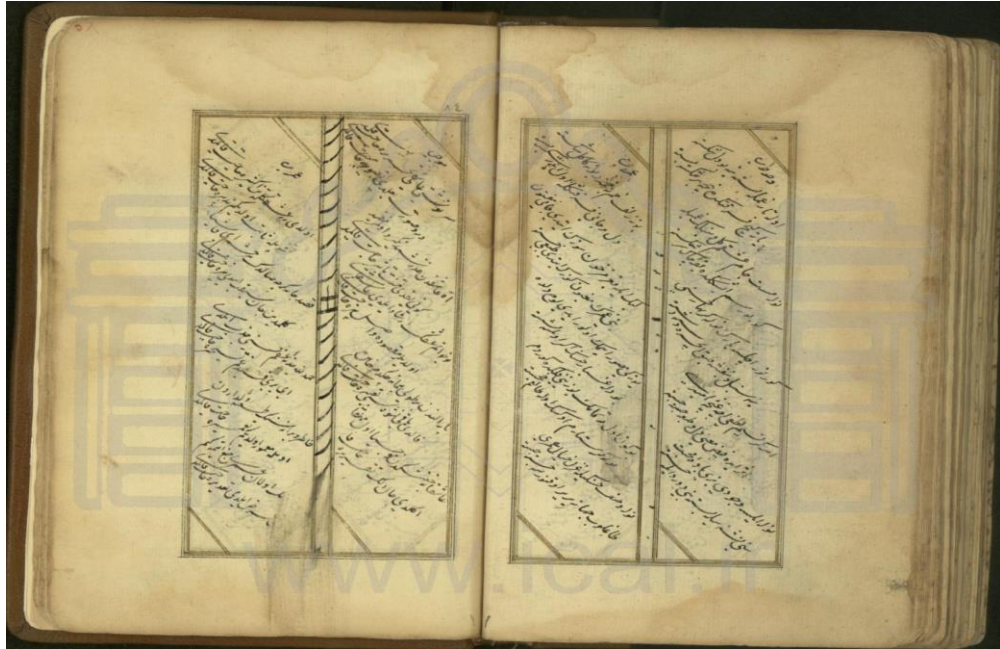
M 81b

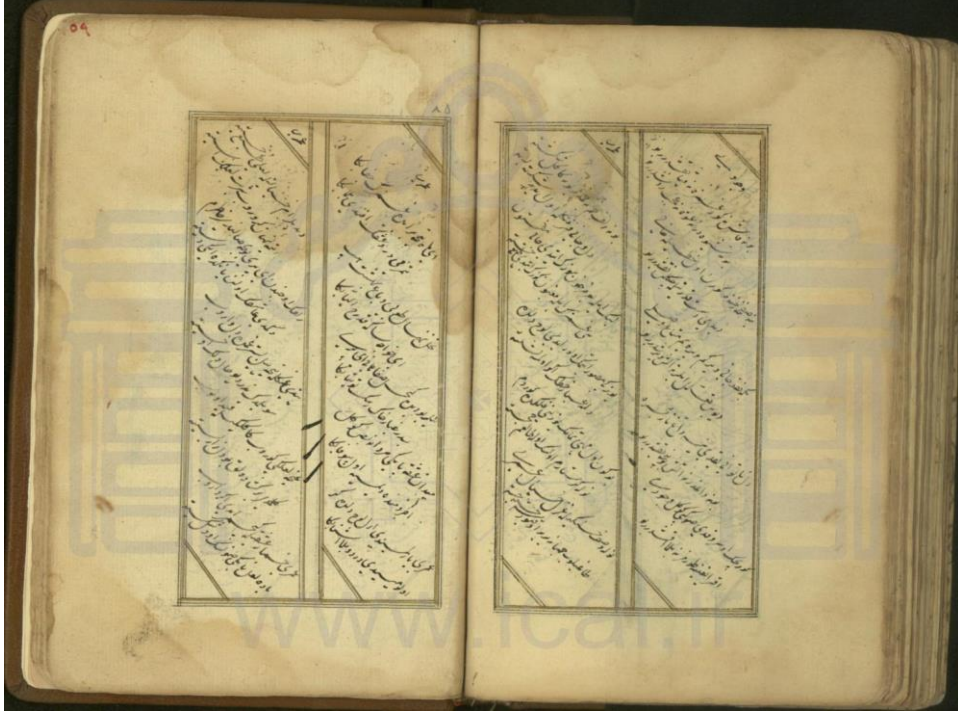
M 74b-75a

M 83a

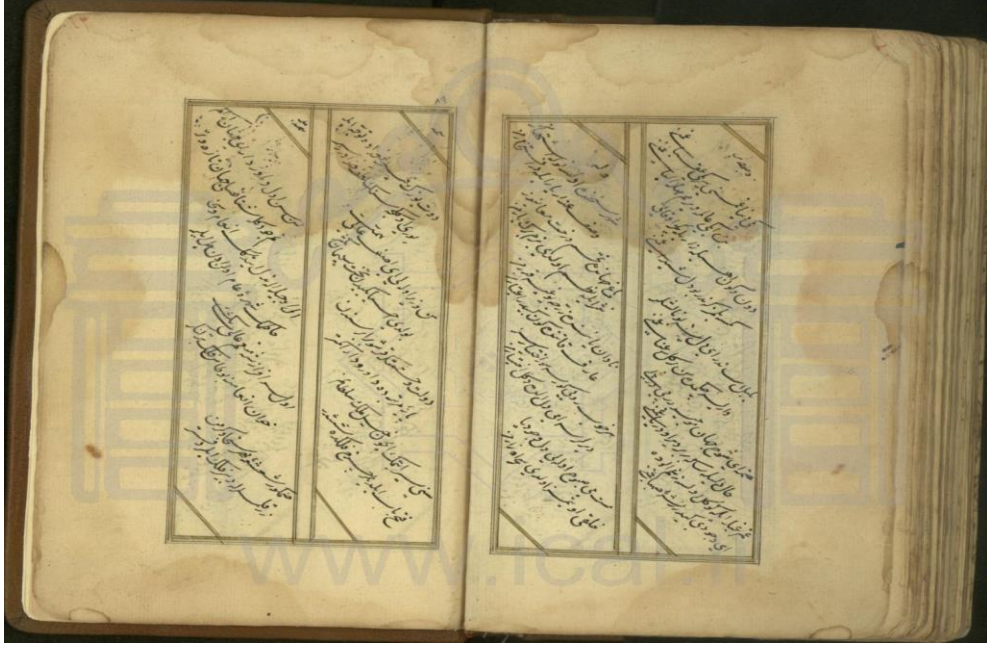
M 83b

M 84b

M 86b

M 89b